

Vapen en roken: het gedrag van jongeren (12-26 jaar) onder de loep

De belangrijkste bevindingen uit een onderzoek van Kom op tegen Kanker - kwantitatief luik

juli 2024

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van Kom op tegen Kanker (betrokken experten: Lore Abrahams, Ann Gils, Veerle Maes en Cathy Rigolle). Het onderzoek werd gefinancierd door de Vlaamse overheid via de beheersovereenkomst met het Consortium Tabak.

Dataverzameling en analyse: [onderzoeksbureau Indiville](#)

Samenstelling en redactie onderzoeksrapport: Veerle Maes, expert kankerpreventie Kom op tegen Kanker (veerle.maes@komoptegenkanker.be); illustratie: Mariet Kuipers, Kom op tegen Kanker

Over het Consortium Tabak:

Het Consortium Tabak is de partnerorganisatie van de Vlaamse overheid in kader van tabakspreventie en rookstopbeleid, en bestaat uit het Vlaams Instituut Gezond Leven (penhouder van het consortium tabak), Vlaamse vereniging voor respiratoire gezondheidszorg en tuberculosebestrijding, Kom op tegen Kanker en Stichting tegen Kanker.

De belangrijkste bevindingen van het onderzoek in een notendop

1. Vapen maakt deel uit van het dagelijks leven van de 12-26-jarigen.
2. Zien roken, doet roken. Zien vapen, doet vapen én roken.
3. Veel jongeren die vapen, roken ook en veel jongeren die roken, vapen ook.
4. Voor 12-15-jarigen ligt de drempel om te starten met vapen veel lager dan de drempel naar roken.
5. Minstens driekwart van de gebruikte vapes bevat nicotine, ook bij de 12-15-jarigen.
6. Stoppen met vapen lijkt even moeilijk als stoppen met roken.
7. Ook minderjarigen raken gemakkelijk aan sigaretten en e-sigaretten, het verkoopverbod wordt massaal omzeild.
8. Nieuwsgierigheid is dé drijfveer om te beginnen met roken en/of vapen.
9. Jongeren die blijven roken en/of vapen doen dat om te kalmeren en hun stress te verminderen. Bij vapen is de lekkere smaak een bijkomend argument.

Inhoud

De belangrijkste bevindingen van het onderzoek in een notendop	3
Algemene inleiding	5
Waarom deze studie?	5
Doelstelling van de studie	5
Opzet van de studie	6
Prevalentie en frequentie van roken en vaper	7
Typologie van de roker/vaper	9
Verschillen tussen jongeren: de rol van leeftijd en geslacht	10
Verschillen in rook- en vapedrag naargelang type opleiding	10
9 sleutelbevindingen uit het onderzoek.....	12
1. Vaper maakt deel uit van het dagelijks leven van 12-26-jarigen in kennis, gedrag en omgeving.....	12
<i>Typologie roken en vaper</i>	14
2. De impact van een permissieve omgeving valt niet te onderschatten	14
3. Duaal gebruik is verre van een uitzondering	18
4. Volgorde van roken en vaper in relatie tot de leeftijd	19
5. (Minstens) driekwart van de gebruikte vapes/e-liquids bevat nicotine, ongeacht de leeftijd van de gebruiker	22
6. Stoppen met vaper lijkt even moeilijk als stoppen met roken	22
7. Het verbod op de verkoop van klassieke tabaksproducten en vapes aan minderjarigen wordt massaal omzeild.....	24
8. De belangrijkste drijfveren om met roken/vaper te beginnen.....	26
9. Drijfveren om door te gaan met roken/vaper	27
Next steps.....	29

Algemene inleiding

Waarom deze studie?

Langs alle kanten krijgen we signalen dat het e-sigaretgebruik bij jongeren (sterk) in de lift zit. Als Kom op tegen Kanker krijgen we hierover voortdurend vragen van bezorgde ouders, beleidsmakers, gezondheidswerkers, ... Ook zelf zijn we erg bezorgd om dat toenemende vapegedrag bij jongeren. Gebruik van nicotine op jonge leeftijd lijdt, sneller dan bij volwassenen, tot verslaving en negatieve gezondheidseffecten. Als kankerorganisatie focussen we uiteraard in de eerste plaats op leefstijl- en leefomgevingsfactoren die een risico op kanker met zich meebrengen. Van vaperen is (voorlopig nog) niet aangetoond dat er een directe link met kanker zou zijn. Maar als rook- en vapegedrag nauw samenhangen en jongeren gemakkelijk de switch maken van het ene naar het andere of beide combineren, moeten we daar als kankerorganisatie ook op inzetten.

Voor rokers kan de e-sigaret mogelijk een rookstopmiddel zijn en we willen ze als dusdanig alle kansen bieden, maar tegelijkertijd willen we absoluut onze jongeren beschermen. Ten aanzien van hen willen we dan ook het voorzorgsprincipe hanteren en hen op alle mogelijke manieren tegen het gebruik van de e-sigaret én van klassieke tabaksproducten beschermen.

Heel recente data over roken en vaperen bij jongeren ontbreken in ons land en de beschikbare data zijn niet zo diepgaand en peilen niet of nauwelijks naar de samenhang tussen rook- en vapegedrag. Daarom namen we dit voorjaar [onderzoeksbureau Indiville](#) onder de arm om een grootschalige en diepgaande bevraging op poten te zetten. In dit rapport verzamelen we de belangrijkste bevindingen uit dat onderzoek.

Doelstelling van de studie

De focus van dit onderzoek was het in kaart brengen van gedrag en houding tegenover roken en vaperen bij jongeren. De resultaten dienen input te leveren voor het campagnebeleid en de beleidsaanbevelingen van Kom op tegen Kanker rond roken en vaperen, zowel voor de groep 12-15 jarigen als voor de groep jongeren tot +/- 25 jaar. Centrale onderzoeksvragen waren:

- Wat is het rook- en vapegedrag bij jongeren?
- Hoe staan jongeren tegenover roken en vaperen? Wat maakt het aantrekkelijk?
- Hangt vaperen samen met tabak roken? Hoe ziet het gebruikerstraject naar vaperen of roken eruit?
- Hoe ziet het rook- of vapegedrag in het sociaal netwerk van de jongeren eruit? Wordt er thuis gerookt of gevaperd door ouders, broers of zussen ... en hoe hangt dit samen met het eigen rook- of vapegedrag?
- Welke vapes en e-liquids gebruiken vaperende jongeren en hoe geraken ze eraan?

De kwantitatieve gegevens uit dit onderzoek zullen in een tweede, kwalitatief luik nog verder uitgediept en verfijnd worden.

Opzet van de studie

Het kwantitatieve luik van het onderzoek werd tussen 11 april en 8 mei 2024 uitgevoerd door middel van een online bevraging bij jongeren tussen 12 en 26 jaar. Zij werden via diverse methoden benaderd:

- **Leerlingen in het secundair onderwijs** werden uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen:
 - via een advertentie op de aanmeldpagina van Smartschool, dat op de meeste Vlaamse scholen wordt gebruikt als communicatieplatform
 - door middel van schoolbezoeken
- **Jongeren 16-26 jaar** werden benaderd via de online panels van Bpact en Dynata

Deze mix van rekruteringskanalen heeft naast een praktisch doel – het bereiken van voldoende 12-26 jarigen - ook als doel de bereikte doelgroep te diversifiëren qua aanspreekpunt om zo ook **methodologische zelfselectie** tegen te gaan. Om **inhoudelijke zelfselectie** op basis van het onderwerp tegen te gaan werd de studie aangekondigd als een onderzoek naar hoe jongeren met gezondheid bezig zijn en werden naast vragen over roken en vaperen ook een aantal vragen toegevoegd over sporten en bewegen, eetgewoontes en alcoholgebruik.

Uiteindelijk namen iets minder dan 9000 leerlingen (gedeeltelijk) deel aan de enquête. Alleen leerlingen die alle vragen over roken en vaperen invulden, werden weerhouden in de bruto-steekproef. Na controle van de data op inhoudelijke consistentie (bijv. feitelijke opgegeven leeftijd is lager dan de leeftijd waarop men voor het eerst rookte of vapede...) werden 6309 respondenten weerhouden in de finale steekproef, als volgt verdeeld over de rekruteringskanalen:

- Smartschool: 5537
- Schoolbezoeken: 280
- Panel: 492

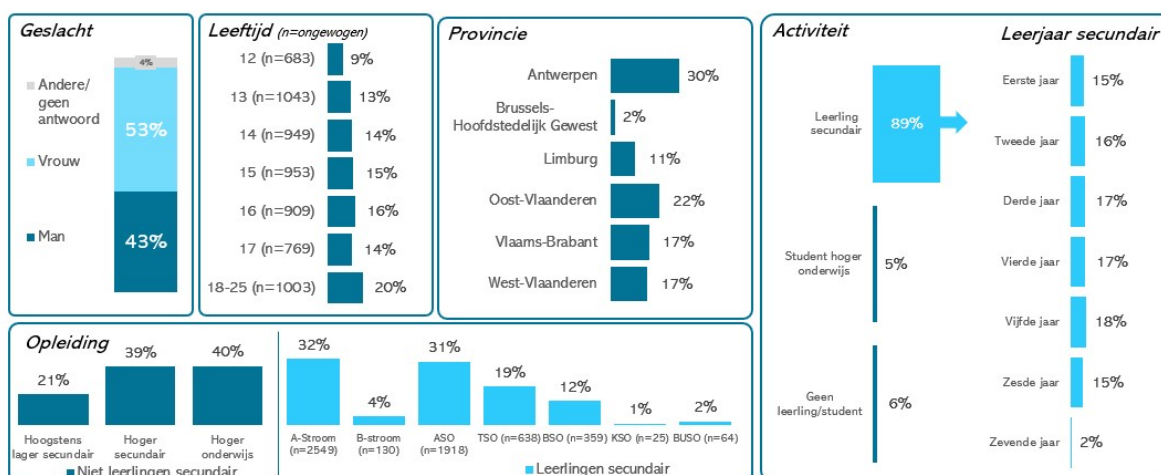
Weging:

De data werden in een eerste stap gewogen voor geslacht x leeftijd en vervolgens voor huidige richting in het secundair onderwijs tegenover de inschrijvingen op 1/10/2024 (cijfers Dataloep) (bij leerlingen in het secundair onderwijs) of tegenover hoogst behaalde diploma in de bevolking 15+ (bij de respondenten die niet meer in het secundair onderwijs actief waren). Gewichten hoger dan 2,5 werden afgekapt op 1,0, waardoor de gewogen steekproef n kleiner is dan de eigenlijke steekproef. In het rapport wordt daarom telkens **de ongewogen n gerapporteerd**.

Methodologische beperkingen van de studie:

- Ondanks de genomen maatregelen om zelfselectie te beperken, kan deze noch methodologisch, noch inhoudelijk volledig uitgesloten worden.
- Leerlingen uit B-stroom (1^e graad), bso en buso zijn ondervertegenwoordigd. De steekproef telt evenwel 554 respondenten uit deze richtingen. Slechts 25 leerlingen uit het kso namen deel.
- De resultaten uit cross-sectioneel onderzoek zijn beschrijvend en laten niet toe causaliteit te onderzoeken (wat in sociaal wetenschappelijk onderzoek sowieso nagenoeg onmogelijk is).

Steekproefbeschrijving – gewogen

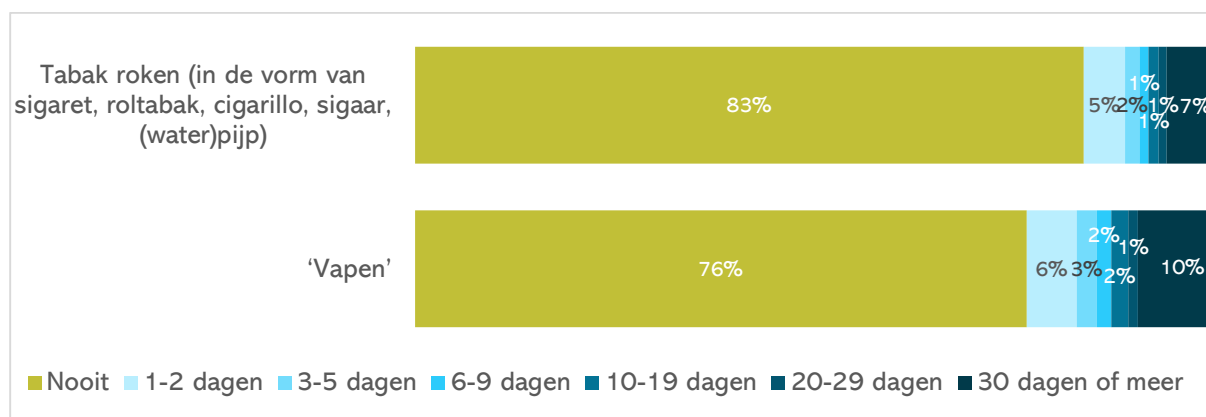
n=6309

Prevalentie en frequentie van roken en vaperen

Dat vaperen bij jongeren in de lift zit, daar lijkt weinig twijfel over te bestaan. De recentste [VAD-leerlingenbevraging](#) (schooljaar 2021-2022) zag het regelmatig gebruik van e-sigaretten verdubbelen in vergelijking met 2018-2019. Maar intussen zijn we 2024. Hoe zijn de cijfers verder geëvolueerd? Hoeveel jongeren vaperen precies anno 2024? Hoe vaak doen ze dat? Op welke leeftijd beginnen ze ermee te experimenteren? En hoe liggen de cijfers voor tabaksgebruik?

Uit ons onderzoek blijkt dat 17% van de 12-26-jarigen minstens al experimenteerde met roken. Voor vaperen ligt dat aantal een stuk hoger. Eén op de vier (24%) experimenteerde er al mee.

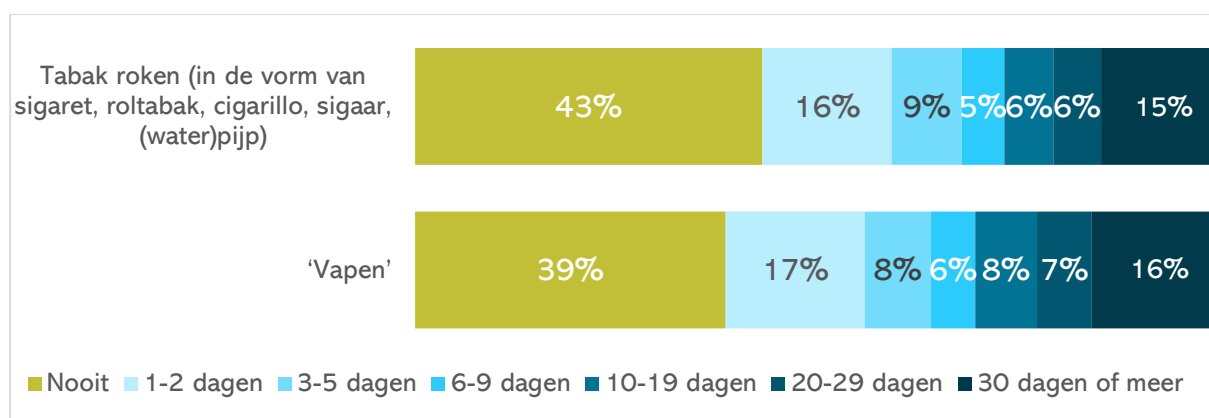
Op hoeveel dagen in jouw leven heb jij tot nu toe naar schatting onderstaande zaken gedaan?

n=6309

Kijken we naar het rook- en vapedrag in de voorbije maand, dan zien we dat 57% van wie ooit al rookte dat ook de voorbije maand deed. Van wie ooit al vapede, gebruikte 61% ook de voorbije maand de e-sigaret.

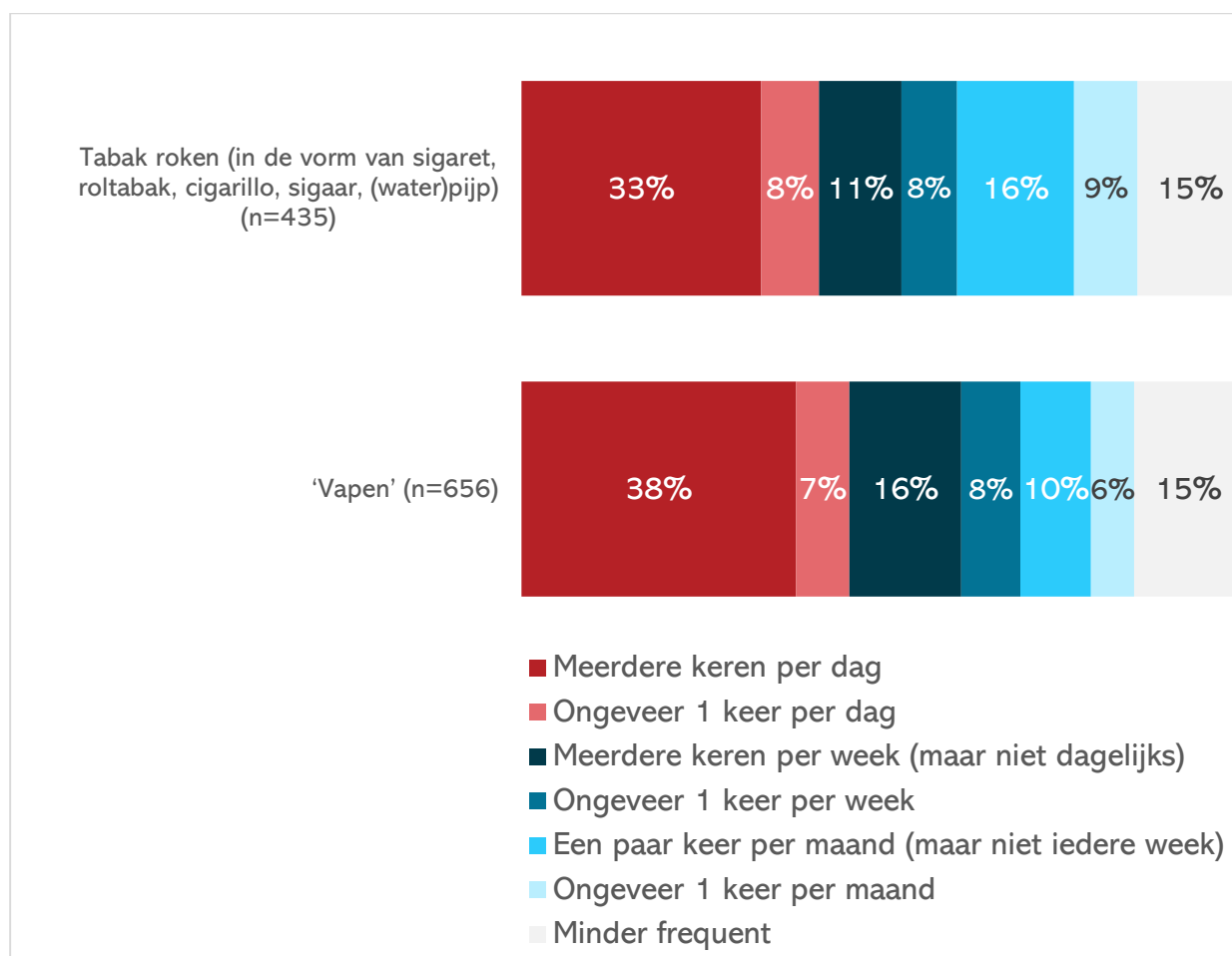
Op hoeveel dagen in de voorbije maand deed jij naar schatting onderstaande zaken?

Basis: wie ooit al rookte/vapete – roken: n=894 – vapen: n=1294

Wanneer we inzoomen op de frequentie van het rook- en vapedrag, dan zien we dat ruim vier op de tien gebruikers minstens dagelijks roken (42%) of vapen (45%).

Hoe vaak doe je vandaag onderstaande zaken?

Basis: huidige rokers en/of huidige vapers

Typologie van de roker/vaper

Uit eerder onderzoek weten we dat veel jongeren met roken en vaper experimenteren, maar slechts een minderheid dit gedrag op lange termijn doorzet. Waar ligt de grens tussen experimenteergedrag en tussen meer 'vast' gedrag? Het is een vraag waarop geen pasklaar antwoord te geven is. Net zoals in de [HBSC-studie](#) (Health Behaviour in School-aged Children) peilden we met de vraag 'Op hoeveel dagen heb je sigaretten gerookt/gevapet in jouw leven? Naar de lifetimeprevalentie van roken en vaper (zie hoger). De antwoordmogelijkheden waren 'nooit', '1-2 dagen', '3-5 dagen', '6-9 dagen', '10-19 dagen', '20-29 dagen' en '30 dagen (of meer)'. De vraag 'Op hoeveel dagen in de voorbije maand heb je gerookt/gevapet?' geeft meer inzicht in recent en eventueel ook huidig gebruik. Om wat meer schakering te brengen in de data en iemand die ooit één keer één sigaret heeft gerookt of een paar trekjes van een vape heeft genomen niet botweg als een ex-roker of ex-vaper te bestempelen hebben we voorafgaand aan de bevraging een 'typologie van roken en vaper' bepaald, waarbij we onderscheid maken tussen nooit-gebruik, experimenteergedrag, ex-gebruik en huidig gebruik. We hebben daarbij ook een 'afkapwaarde' bepaald tussen experimenteergedrag en rook- of vapedrag dat we als 'vast' gedrag bestempelen. Deze typologie wordt doorheen dit hele rapport als dusdanig gebruikt.

De indeling tussen de verschillende categorieën bepaalden we als volgt:

Nooit-gebruiker: wie nog nooit rookte of vapede.

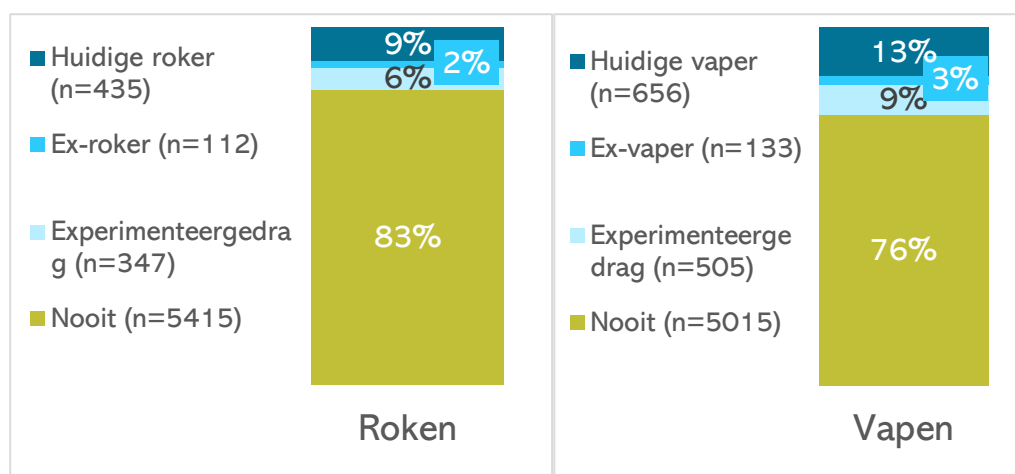
Experimenteergedrag: wie in zijn/haar leven maximaal 6-9 dagen gerookt of gevapet heeft, maar dit niet meer deed in de laatste maand. Of: wie tijdens de voorbije maand voor het eerst in zijn/ haar leven rookte/vapede en dat deed op maximaal 6-9 dagen.

Ex-gebruiker: wie in zijn/haar leven al minstens 10-19 dagen gerookt/gevapet heeft maar dat niet meer deed gedurende de voorbije maand.

Huidige gebruiker: wie de voorbije maand gerookt/gevapet heeft en voor wie dit niet voor het eerst in zijn/haar leven was. Of: wie de voorbije maand voor het eerst in zijn/haar leven rookte/vapede en dat op minsten 10-19 dagen deed.

* Indeling gebaseerd op de indeling gebruikt in de HBSC-studie (Health Behaviour in School-Aged Children)

Voor de hele steekproef van 12-26-jarigen levert dat het volgende plaatje op: 6% van de 12-26 jarigen experimenteerde al met roken, 9% met vaper. Een kleine groep van 2% à 3% zijn ex-gebruikers van tabak of e-sigaretten. **9% van de 12-26 jarigen kunnen worden beschouwd als huidige rokers, 13% als huidige vapers.**

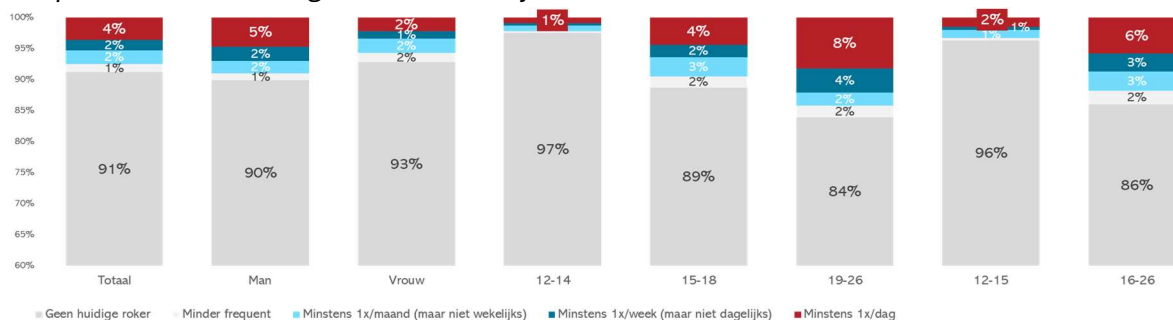

n=6309

Verschillen tussen jongeren: de rol van leeftijd en geslacht

Wanneer we de cijfers opsplitsen naar leeftijd en geslacht, dan zien we dat het aantal dagelijkse rokers hoger is bij mannen dan bij vrouwen en toeneemt met de leeftijd. Bij dagelijks vaperen is er geen verschil tussen mannen en vrouwen. Dagelijks vaperen neemt toe vanaf 15 jaar en blijft dan vrij stabiel.

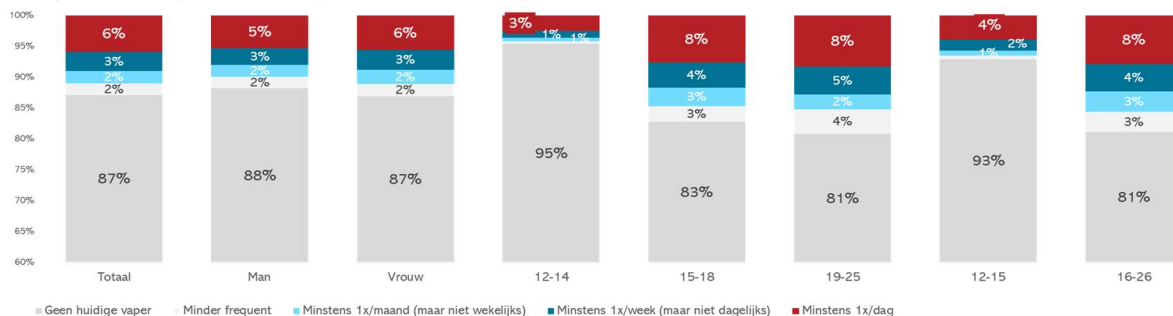
Frequentie roken – naar geslacht en leeftijd

n=6309

* Met het oog op de leesbaarheid van de grafiek werd de schaal hier uitgerekt

Frequentie vaperen – naar geslacht en leeftijd

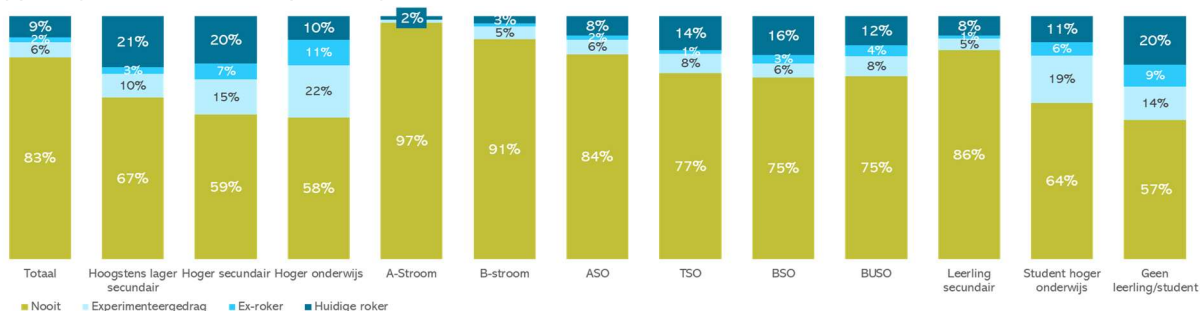
n=6309

* Met het oog op de leesbaarheid van de grafiek werd de schaal hier uitgerekt

Verschillen in rook- en vapegedrag naargelang type opleiding

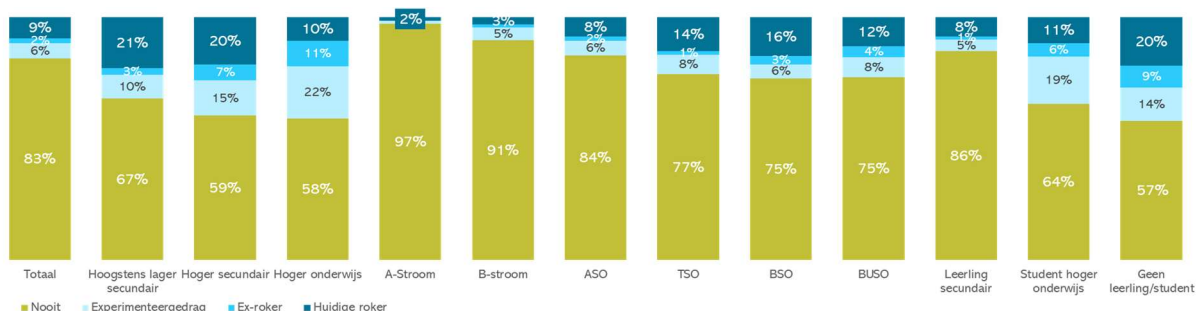
Uit eerdere bevragingen weten we dat er in tso en vooral in bso meer gerookt wordt dan in aso. Die trend zet zich door in deze bevraging. Ook vapegedrag komt meer voor bij jongeren uit tso, bso en buso. Ook in de B-stroom (1^e en 2^e jaar) is dat verschil al merkbaar, nog meer voor vaperen dan voor roken. Bij de jongeren die niet meer in het secundair onderwijs zitten, roken en vaperen de hoogst opgeleiden het minst.

Typologie roken - naar opleiding

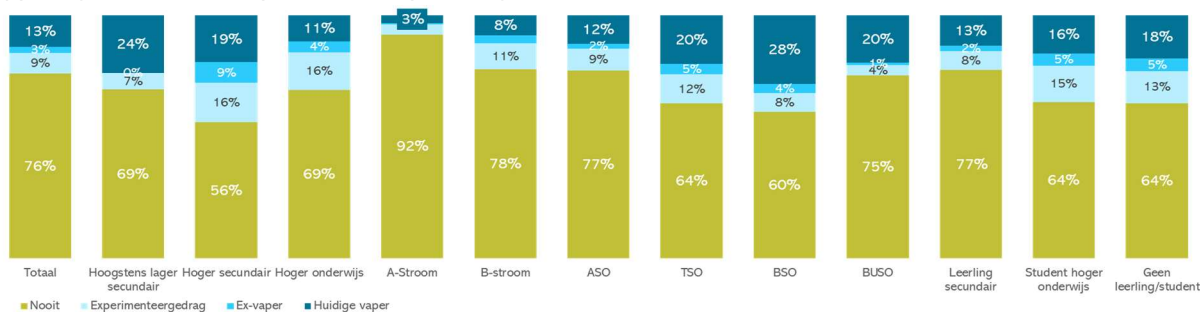
n=6309 – niet-leerlingen secundair: n=626 – leerlingen secundair: n=5683

Typologie vaperen - naar opleiding

n=6309 – niet-leerlingen secundair: n=626 – leerlingen secundair: n=5683

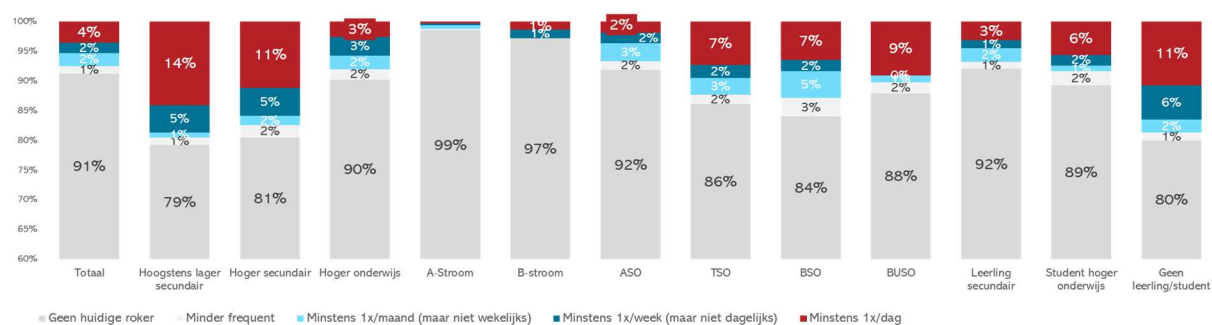
Typologie roken en vaperen - naar opleiding

n=6309 – niet-leerlingen secundair: n=626 – leerlingen secundair: n=5683

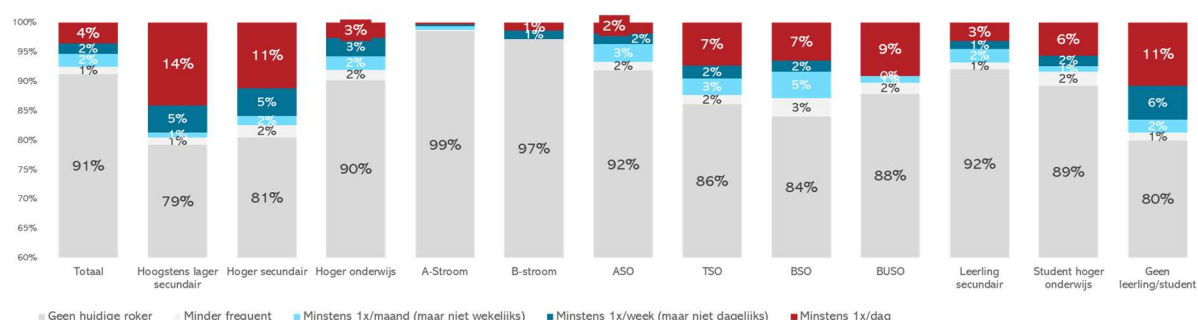
Ook wat de rookfrequentie betreft zien we verschillen naargelang het opleidingsniveau. Het aantal dagelijkse rokers is beduidend lager bij aso-leerlingen. En ook bij wie niet langer in het secundair onderwijs zit, tellen we onder de hoogst opgeleiden het minst dagelijkse rokers. Voor vaperen ligt het dagelijks gebruik in alle richtingen van het secundair onderwijs hoger dan voor roken. Bso-leerlingen scoren hier met 15% dagelijkse gebruikers het hoogst.

Frequentie roken - naar opleiding

n=6309 * Met het oog op de leesbaarheid van de grafiek werd de schaal hier uitgerekt

Frequentie vaperen - naar opleiding

n=6309 * Met het oog op de leesbaarheid van de grafiek werd de schaal hier uitgerekt

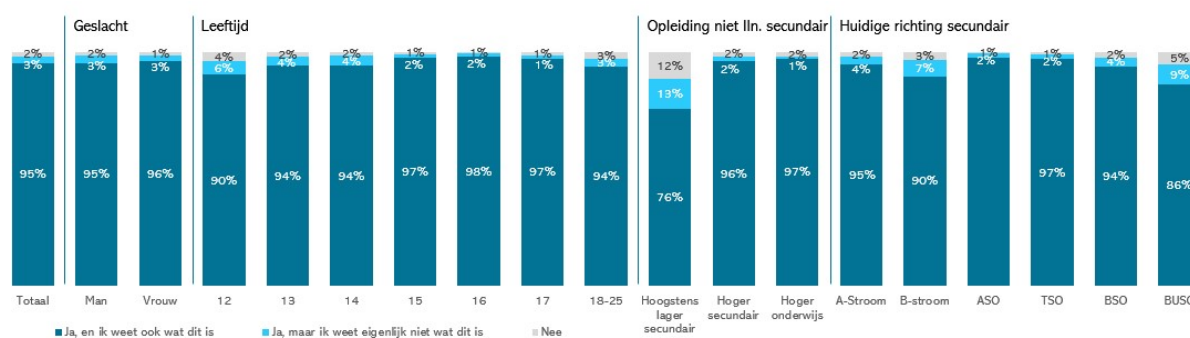
9 sleutelbevindingen uit het onderzoek

In de volgende pagina's gaan we dieper in op 9 belangrijke sleutelbevindingen.

1. Vapen maakt deel uit van het dagelijks leven van 12-26-jarigen in kennis, gedrag en omgeving

Op 5% na weten alle jongeren wat vaperen is. Nog eens 3% kent de term zonder precies te weten wat het is, slechts 2% heeft geen idee. Ook in de allerjongste leeftijdsgroep (12-jarigen) weet 90% wat vaperen is. Tot en met 14 jaar ligt de kennis net onder 95%, vanaf 15 is dit meer dan 95%. Bij wie ouder is dan 18, daalt de kennis opnieuw heel licht onder de 95%.

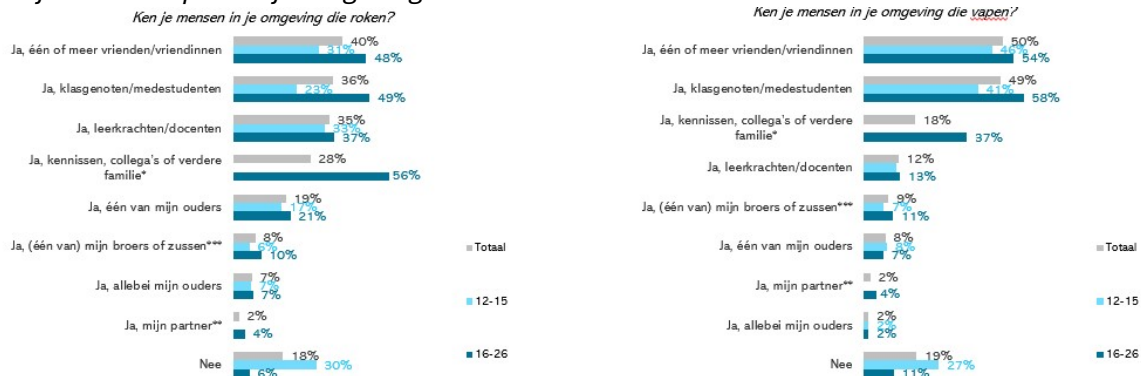
Heb je ooit al gehoord van 'vaperen'?

n=6309

Jongeren weten niet alleen wat vaperen is, een grote meerderheid (81%) kent ook minstens iemand in zijn/haar omgeving die vaperen. 82% van de jongeren kent ook iemand die rookt. Bij de jongste leeftijdsgroep (12-15-jaar) ligt dat aandeel iets lager. 70% van hen kent iemand die rookt, 73% iemand die vaperen. Opvallend: in hun eigen vriendenkring of klasgroep kennen jongeren iets meer vapers dan rokers. In de 'oudere' omgeving van de jongeren (kennissen, collega's, docenten) zien jongeren dan weer meer rokers dan vapers.

Ken je rokers/vapers in je omgeving?

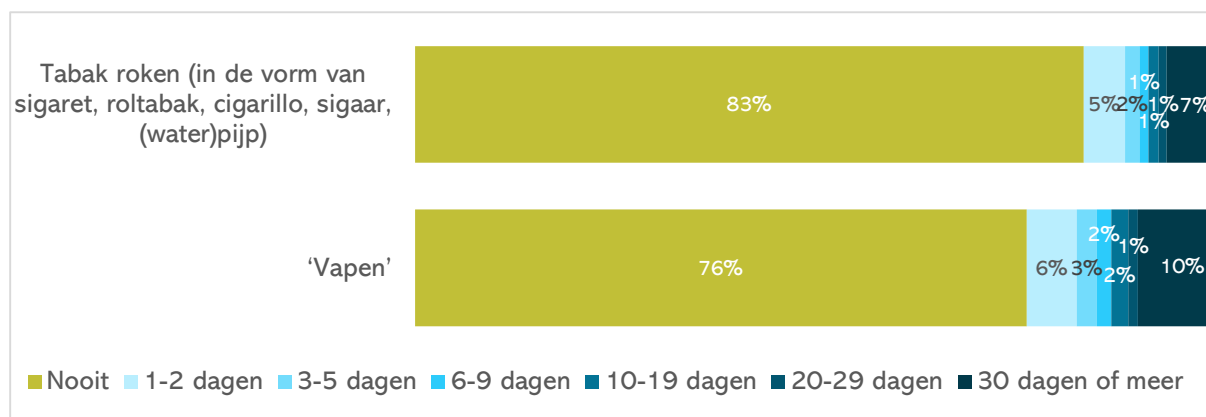

n=6309

* Alleen gesteld aan 16+ | ** alleen gesteld aan 16+ met partner | *** alleen gesteld aan wie broers of zussen heeft

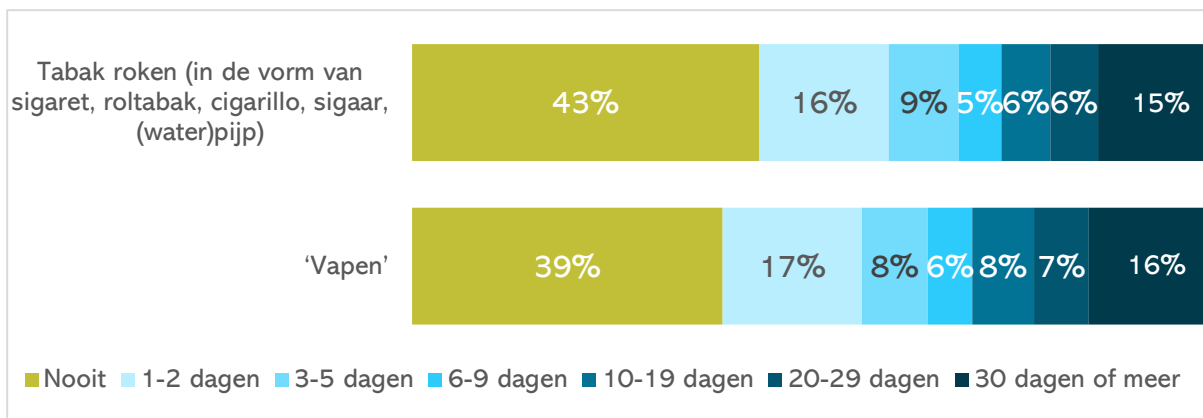
Een kwart van de jongeren (24%) weet niet alleen wat vaperen is, maar heeft er ook zelf ervaring mee. Voor roken ligt het aandeel jongeren dat er minstens al mee experimenteerde lager: **17% heeft al tabak gerookt.**

Op hoeveel dagen in jouw leven heb jij tot nu toe naar schatting onderstaande zaken gedaan?

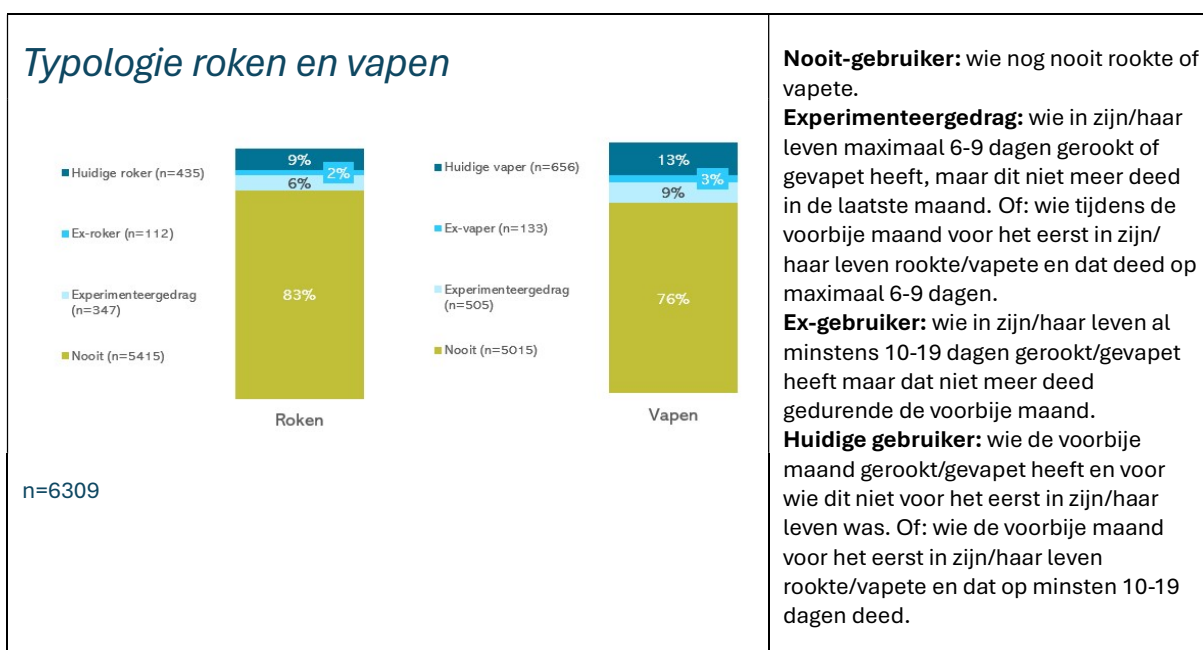
n=6309

Van wie ooit al rookte, deed 57% dat ook nog in de voorbije maand. 61% van wie ooit al een e-sigaret gebruikte, vaperen ook de voorbije maand nog.

Basis: wie ooit al rookte/vapete – roken n=984 – vapen n=1294

Als we de vooraf vastgestelde typologie van roken en vaperen (zie p. 9) toepassen op de volledige steekproef, dan geeft dat volgend beeld: 83% van de jongeren heeft geen ervaring met roken, 6% experimenteerde al met roken en 9% is huidige roker. Nog eens 2% kunnen we bestempelen als ex-rokers. Voor vaperen geldt dat 76% het nog nooit deed, 9% ermee experimenteerde en 2% ex-vaper is. 13% van de jongeren is huidige vaper.

2. De impact van een permissieve omgeving valt niet te onderschatten

Veel jongeren experimenteren met roken, maar bij de meesten blijft het daar ook bij. Jongeren die blijven roken zijn vaak jongeren die opgroeien in een rokersomgeving: ouders en vrienden roken ook. Roken is in hun omgeving nog veel meer genormaliseerd. Volgens een [publicatie van het Nederlandse Trimbos-instituut](#) is wanneer minimaal één ouder rookt de kans 1,72 maal groter dat diens kinderen ook roken dan wanneer geen van de ouders rookt. De invloed van de

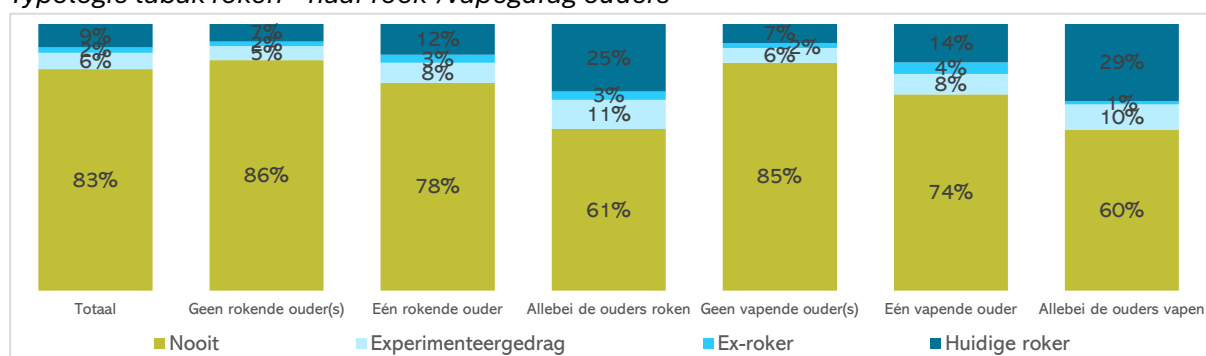
moeder is hierbij groter dan die van de vader. Als beide ouders roken, is de kans zelf 2,73 maal groter dat hun kinderen ook roken, dan wanneer geen van de ouders rookt.

De data uit ons onderzoek bevestigen dat. **Zien roken, doet roken.** Als één of beide ouders roken of vaperen stijgt de kans dat een jongere zelf een huidige roker is, van 7% bij wie geen rokende of vaperende ouders heeft, naar 12 à 14% wanneer één ouder rookt/vapet tot 25 à 29% wanneer beide ouders roken/vaperen.

Dat geldt eveneens en zelfs nog meer voor vaperen: **zien vaperen, doet vaperen.** Naarmate meer ouders in het gezin roken óf vaperen, stijgt de kans dat jongere zelf vaperen. Tot maar liefst 32% à 42% wanneer beide ouders roken/vaperen.

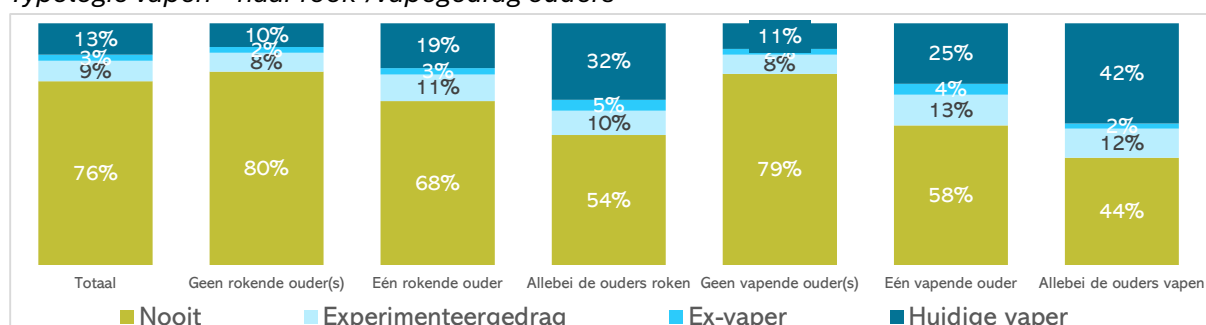
Zien vaperen doet bovendien ook roken. Jongeren van wie één of beide ouders vaperen hebben zelf een grotere kans om tabak te roken. Een jongere van wie beide ouders vaperen heeft maar liefst 29% kans om zelf een huidige roker te zijn. Voor jongeren van wie geen van beide ouders vaperen ligt die kans op 7%. Een mogelijke verklaring is dat vaperende ouders de e-sigaret gebruiken om te stoppen/minderen met roken of ter vervanging van hun eerdere tabaksverslaving en dat rookgedrag voor deze jongeren dus ook veel meer genormaliseerd is. Het is ook mogelijk dat de vaperende ouders ook (af en toe) roken, wat het roken eveneens normaliseert.

Typologie tabak roken – naar rook-/vapegedrag ouders

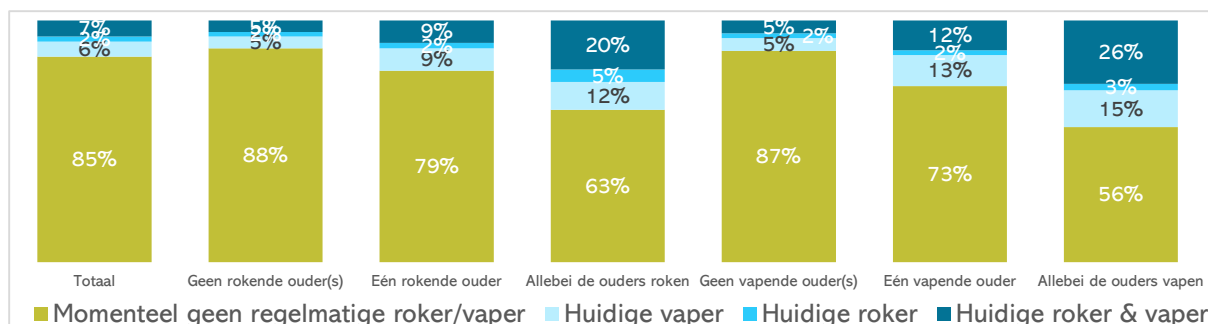
n=6309

Typologie vaperen – naar rook-/vapegedrag ouders

n=6309

Typologie roken én vaper – naar rook-/vapegedrag ouders

n=6309

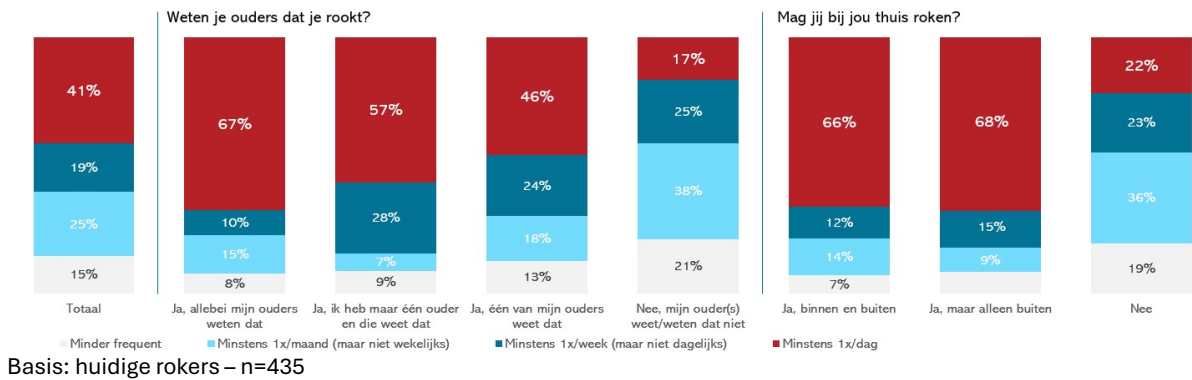
De data uit ons onderzoek brengen bovendien ook aan het licht dat **kinderen van rokende en/of vaperende ouders zelf op jongere leeftijd beginnen met experimenteren en/of regelmatig roken/vaperen**. In gezinnen waar geen van beide ouders roken, ligt de leeftijd waarop jongeren voor het eerst experimenteren met tabak gemiddeld ruim een jaar later dan in gezinnen waar beide ouders roken (15,2 jaar versus 14 jaar). Voor vaperen is dat verschil zelfs nog groter. Als beide ouders vaperen ligt de leeftijd waarop jongeren met vaperen experimenteren bijna twee jaar lager dan voor jongeren zonder vaperende ouders (13,6 jaar in gezinnen waar beide ouders vaperen versus 15,3 jaar in gezinnen zonder vaperende ouders). Het gaat weliswaar om vrij kleine subgroepen, maar de verschillen zijn statistisch significant. Nog een opvallende vaststelling: **bij vaperen gaat het experimenteren sneller over in regelmatig gedrag dan bij roken, terwijl de tijd tussen de eerste keren experimenteren en regelmatig beginnen te roken wat langer is**.

Op welke leeftijd deed je onderstaande zaken voor het eerst, al was het maar om te experimenteren?/Wat was jouw leeftijd toen je onderstaande zaken regelmatig begon te doen?

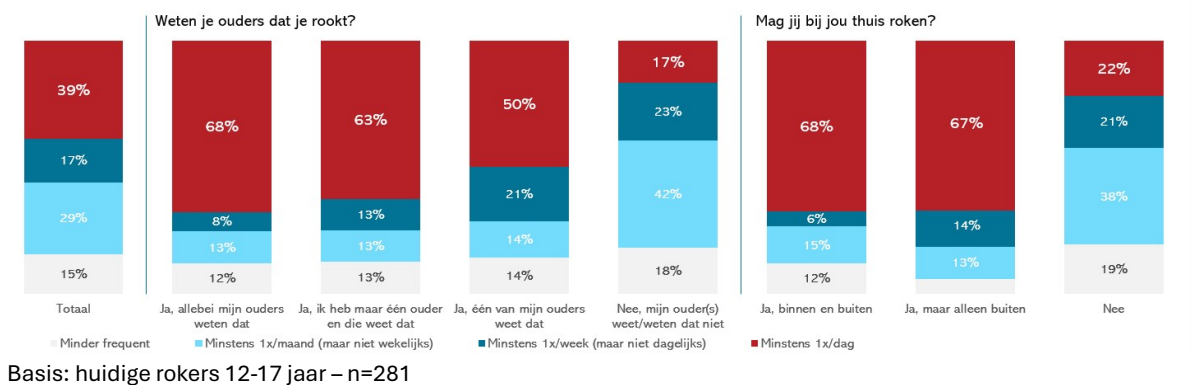
Tabak roken (in de vorm van sigaret, roltabak, cigarillo, sigaar, (water)pijp)			Vaperen		
	Eerste maal geprobeerd	Regelmatig beginnen doen		Eerste maal geprobeerd	Regelmatig beginnen doen
Totaal (n=890 n=421)	14,9	15,4	Totaal (n=1292 n=651)	15,1	15,3
Geen rokende ouders	15,2	15,9	Geen vaperende ouders	15,3	15,6
Eén rokende ouder	14,8	14,9	Eén vaperende ouder	14,4	15,0
Allebei de ouders roken	14,0	14,5	Allebei de ouders vaperen	13,6 (n=47)	13,5 (n=34)
Geen vaperende ouders	15,2	15,7	Geen rokende ouders	15,3	15,6
Eén vaperende ouder	14,0	14,9	Eén rokende ouder	15,0	15,3
Allebei de ouders vaperen	13,1 (n=31)	13,1 (n=21)	Allebei de ouders roken	14,1	14,3

Nog een opmerkelijke vaststelling: **de frequentie van vaperen en roken hangt nauw samen met het feit of ouders al dan niet weten dat een jongere vapt of rookt**.

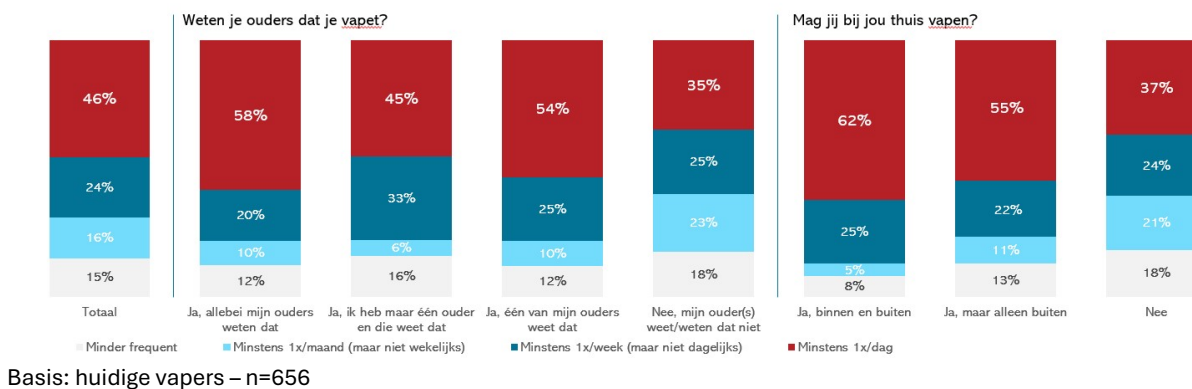
Wanneer één of beide ouders weten dat een jongere rookt, stijgt het dagelijks roken sterk: van 17% wanneer de ouders niet op de hoogte zijn tot 46% procent wanneer één ouder op de hoogte is en 67% als beide ouders roken. Ook thuis mogen roken – ongeacht of dit binnen of buiten is – hangt samen met een hogere frequentie van roken.

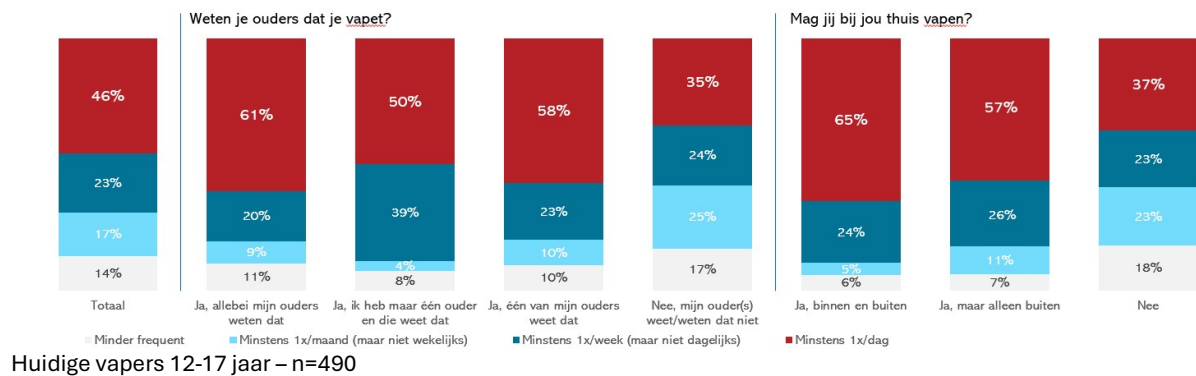

Ook bij minderjarige rokers zien we dit patroon. Wanneer één of allebei de ouders op de hoogte zijn dat de minderjarige rookt, stijgt het dagelijks roken sterk van 17% wanneer de ouders niet op de hoogte zijn tot 50% als één ouder op de hoogte is en tot 68% als beide ouders het weten. Ook thuis mogen roken – ongeacht of dit binnen of buiten is – hangt samen met een hogere frequentie van roken.

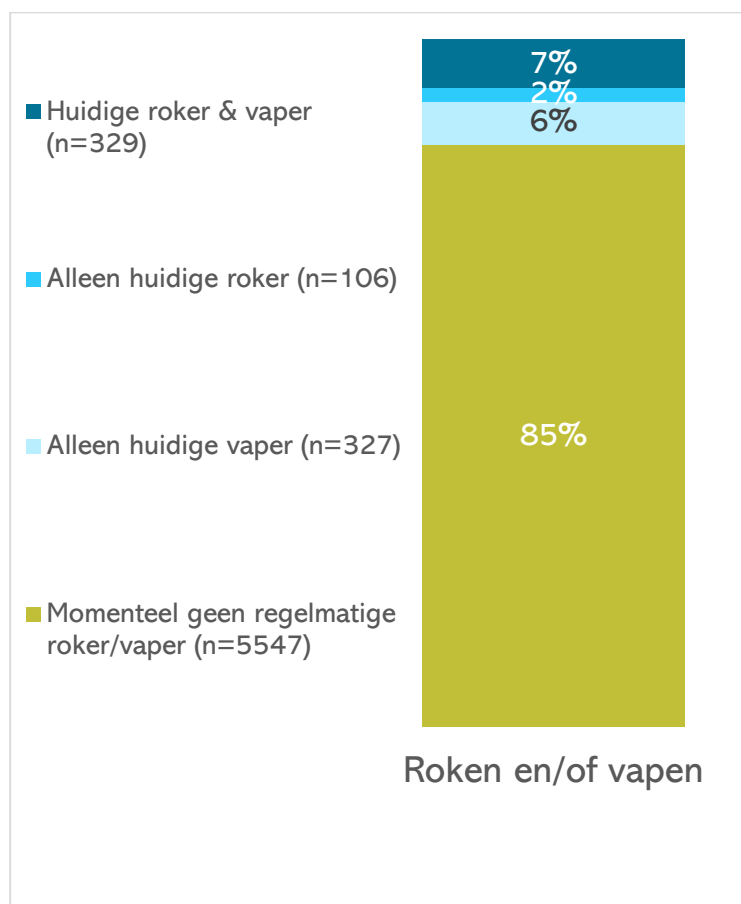
Een gelijkaardig patroon is er bij vaperen, al ligt de frequentie van dagelijks vaperen sowieso al hoger en zijn de verschillen minder groot. Een mogelijke hypothese is dat vaperen gemakkelijker te verbergen is voor ouders dan roken.

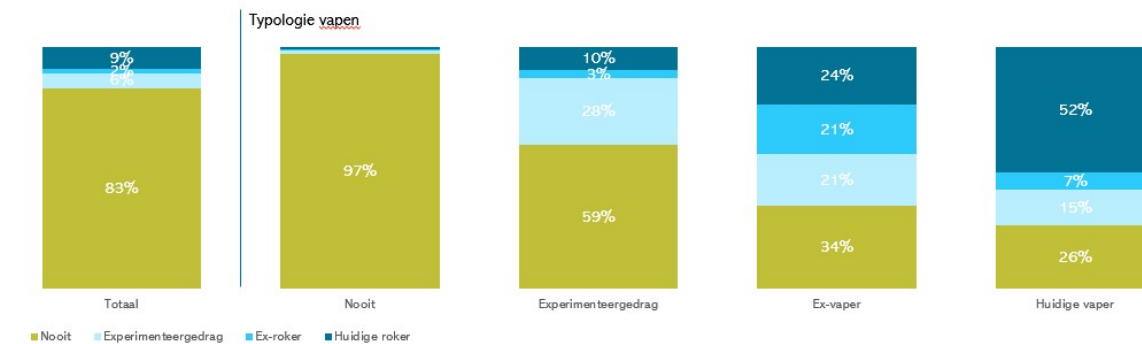
3. Duaal gebruik is verre van een uitzondering

Duaal gebruik (zowel klassieke tabaksproducten roken als de e-sigaret gebruiken) is een veelvoorkomend fenomeen in de algemene populatie. Uit de recentste [Gezondheidsenquête van Sciensano](#) weten we dat drie van de vier e-sigaretgebruikers (15+) ook tabak rookt. Ook bij jonge gebruikers blijkt dual gebruik veel voor te komen. **Ruim de helft (52%) wie vaped, rookt ook. Drie kwart van de (76%) rokers vaped ook.**

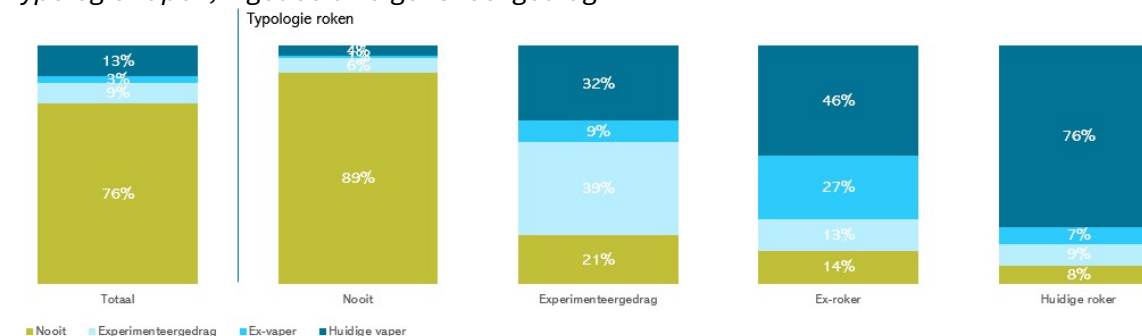
n=6309

Typologie roken, ingedeeld volgens vapegedrag

n=6309

Typologie vaperen, ingedeeld volgens rookgedrag

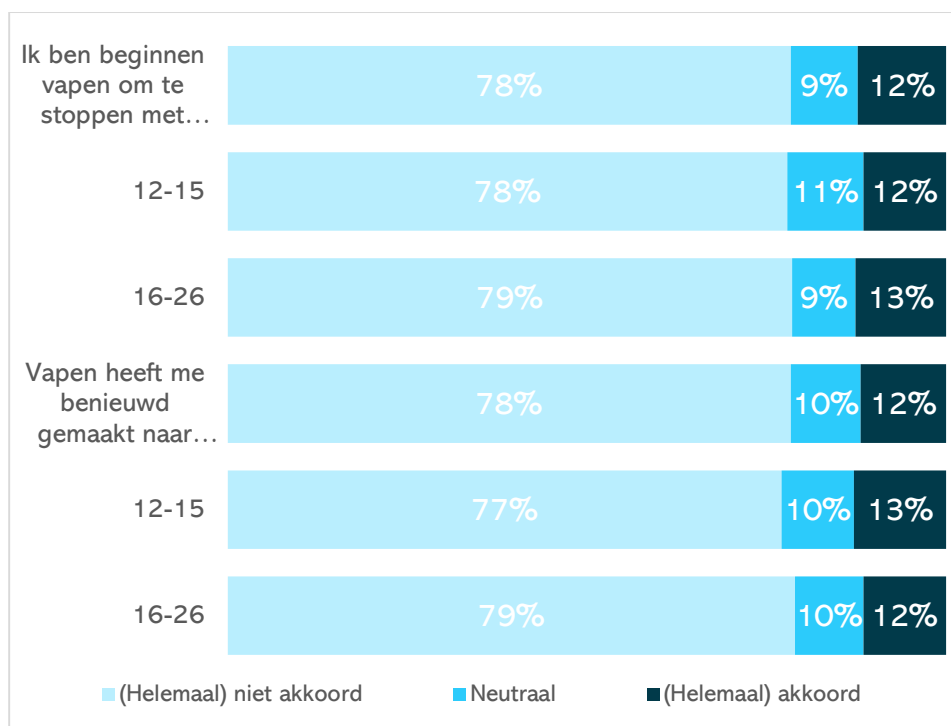
n=6309

4. Volgorde van roken en vaperen in relatie tot de leeftijd

We weten nu dat veel jongeren die roken ook vaperen. En vice versa. Dan stelt zich natuurlijk de vraag hoe het 'gebruikerstraject' doorgaans verloopt. Beginnen jongeren eerst met vaperen en gaan ze daarna tabak roken of is het net andersom: voelen rokende jongeren zich ook aangetrokken door de e-sigaret of willen ze die misschien gebruiken om te stoppen met roken? Of beginnen ze ongeveer gelijktijdig met vaperen en tabak roken?

Daar peilden we naar door hen een aantal stellingen voor te leggen.

In welke mate ga je akkoord of niet akkoord met onderstaande stellingen?

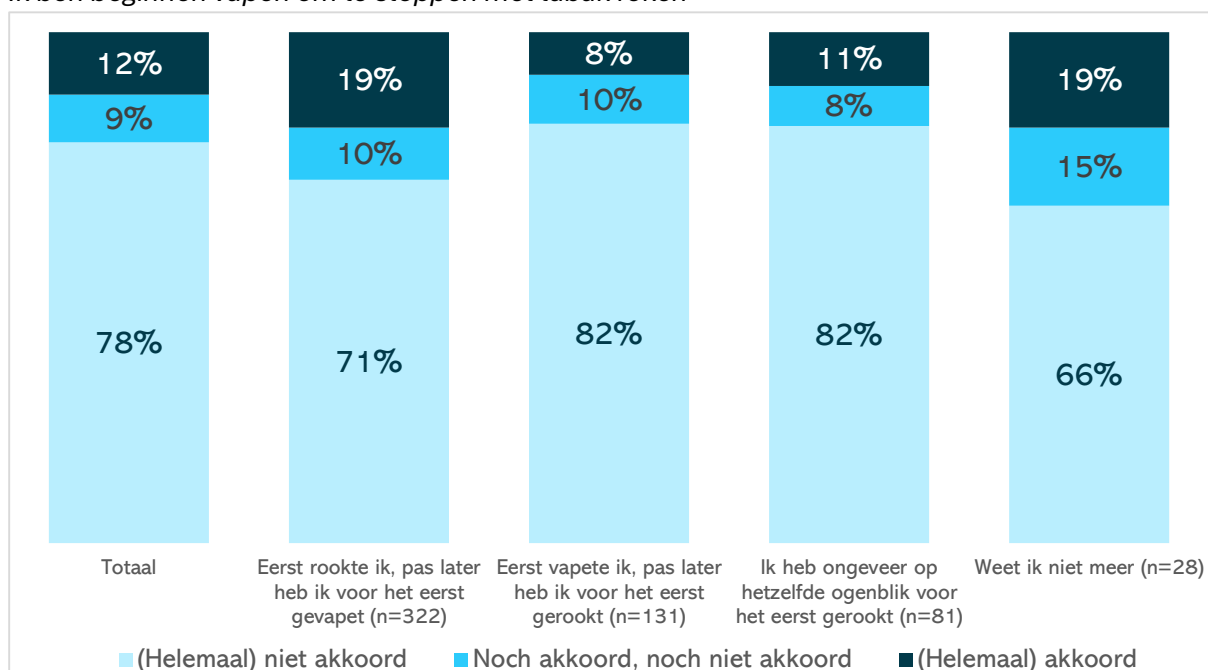

Basis: wie ooit al vapede – n=1294

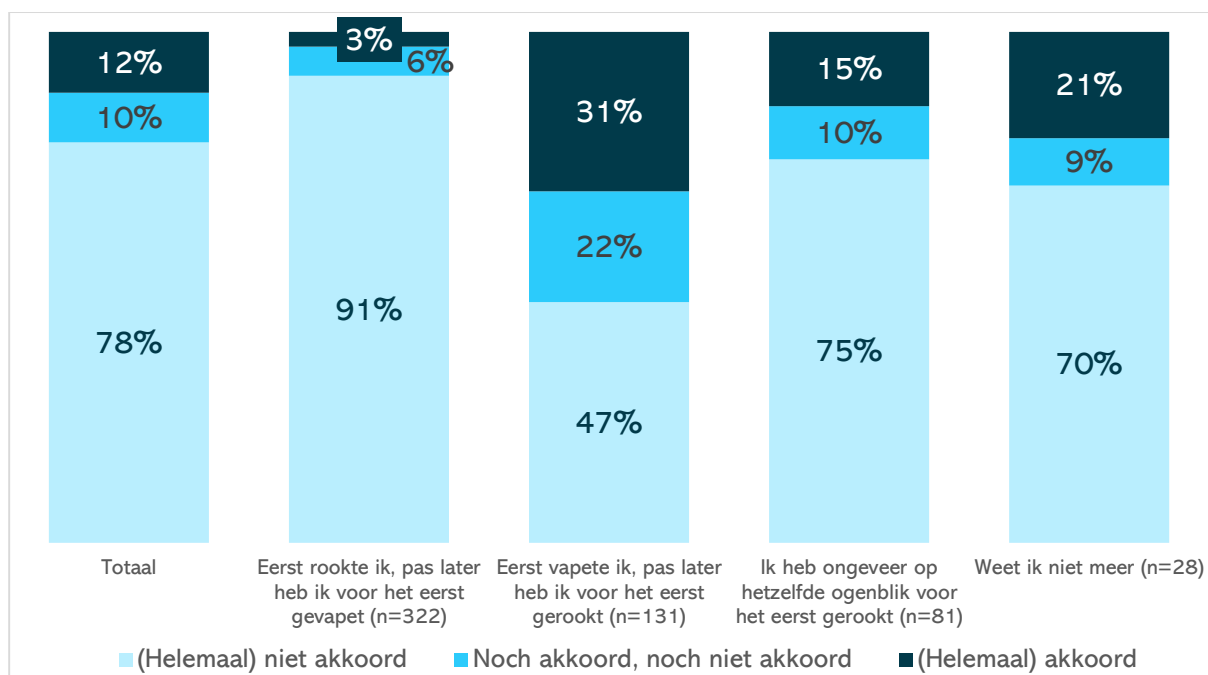
Voor 12% van wie ooit al vapede, was beginnen vaperen een manier om te stoppen met tabak roken, voor 78% was dit geen doorslaggevende reden. Een nagenoeg identiek resultaat geldt voor de vraag of vaperen nieuwsgierig maakte naar tabak roken: 12% van wie ooit al vapede antwoordt hierop bevestigend, 78% ontkennend. Hierin zijn geen leeftijdsverschillen merkbaar.

Als we deze stellingen koppelen aan de volgorde waarin jongeren vaperen en rookten krijgen we volgend beeld:

Ik ben beginnen vaperen om te stoppen met tabak roken

Vapen heeft me benieuwd gemaakt naar tabak roken

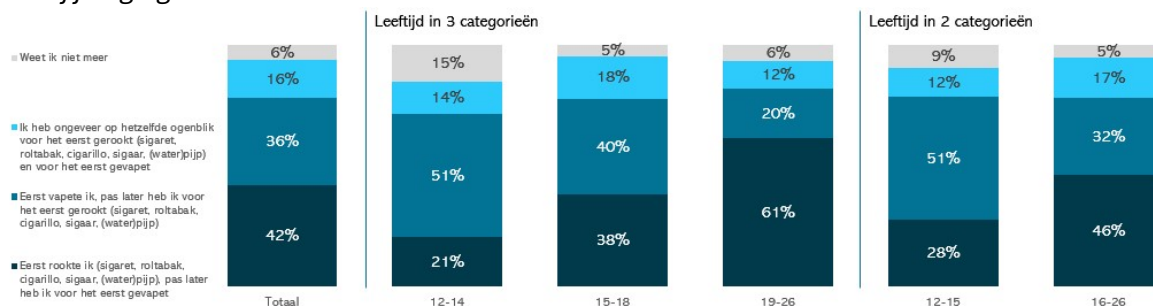

19% van de jongeren die aangeven eerst gerookt te hebben en pas later voor het eerst gevapet te hebben, geeft aan dat ze begonnen zijn met vaperen om te stoppen met roken.

31% van de jongeren die aangeven eerst gevapet te hebben en pas later voor het eerst gerookt te hebben, geeft aan dat vaperen hen benieuwd heeft gemaakt naar het roken van tabak.

Zoomen we in op de verschillende leeftijdscategorieën dan zien we heel opvallende verschillen. Bij de oudste leeftijdsgroep (18+) zegt een meerderheid van wie al gerookt en gevapet heeft eerst te hebben gerookt (61%) en slechts 20% eerst te hebben gevapet. Bij de middengroep (12-15 jaar) is de verdeling nagenoeg gelijk (40% vapete eerst, 38% rookte eerst). In de jongste leeftijdsgroep geeft meer dan de helft (51%) aan éerst te hebben geëxperimenteerd met vaperen, 21% zegt eerst gerookt te hebben. **Voor deze jonge jongeren ligt de drempel om te starten met vaperen dus blijkbaar beduidend lager dan de drempel naar roken.**

Jij hebt ooit al gerookt en gevapet. Welke van onderstaande uitspraken geeft het best weer hoe het bij jou ging?

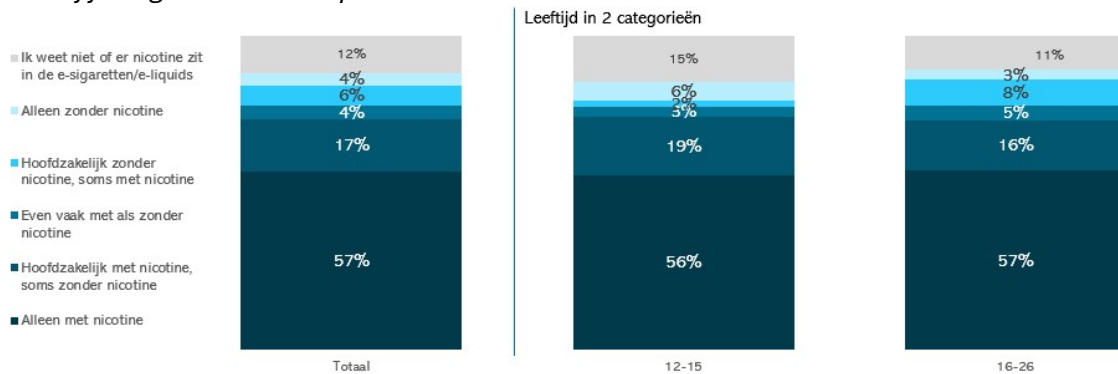

n=763 / basis: wie ooit al rookte én vapete

5. (Minstens) driekwart van de gebruikte vapes/e-liquids bevat nicotine, ongeacht de leeftijd van de gebruiker

Wie momenteel vapet, gebruikt vooral vapes en liquids met nicotine in: 57% gebruikt exclusief nicotinehoudende vapes/liquids, nog eens 17% hoofdzakelijk nicotinehoudende vapes/liquids. Met andere woorden: **drie op de vier jongeren die vaperen gebruiken nicotine**. Opvallend: hierin is geen verschil tussen 12-15 jarige vapers en 16-26 jarigen vapers.

Gebruik jij e-sigaretten of e-liquids met of zonder nicotine?

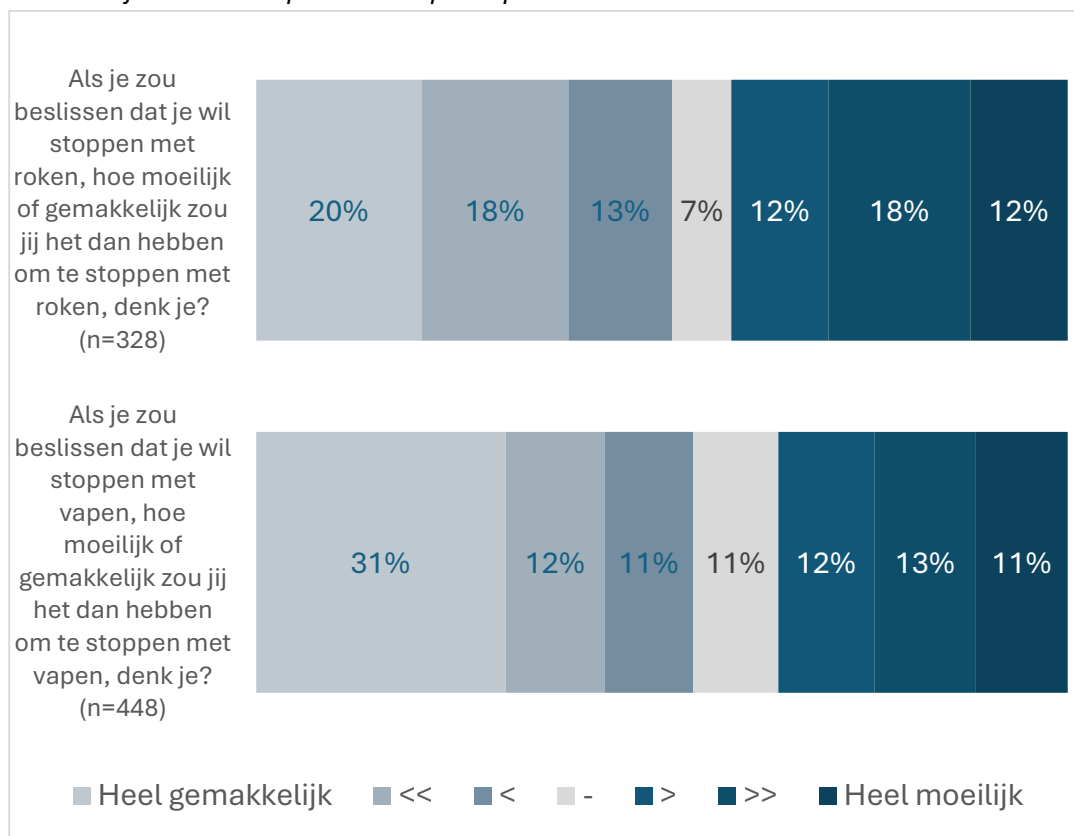

Basis: huidige vapers: n=656

6. Stoppen met vaperen lijkt even moeilijk als stoppen met roken

Nicotine is een uitermate verslavend product. Dat maakt dat stoppen met roken en vaperen (met nicotine) allesbehalve gemakkelijk is. Ervaren jongeren dat ook zo? Hoe moeilijk of gemakkelijk denk je dat het zou zijn om te stoppen met roken/vaperen? Met die vraag wilden we inzicht krijgen in de mate waarin jongeren zich afhankelijk voelen/denken dat ze verslaafd zijn aan roken en/of vaperen. Zowat de helft van de huidige rokers (51%) is van mening dat hij gemakkelijk zou kunnen stoppen mocht hij dat wensen. Bij de huidige vapers zien we een gelijkaardig verhaal (54%).

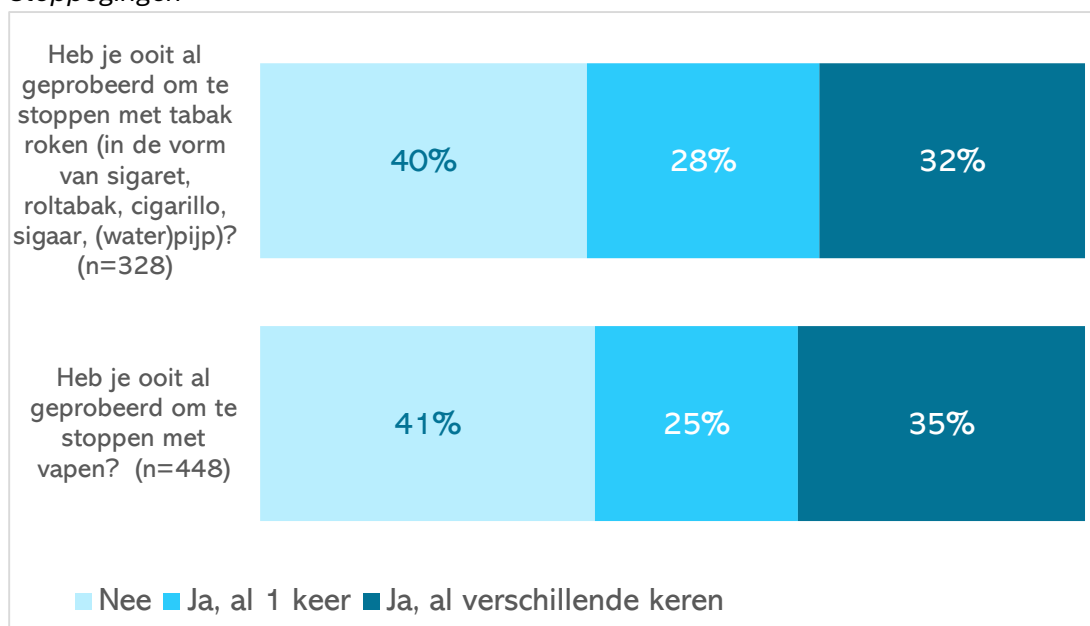
Afhankelijkheid van vaperen/roken: perceptie

Basis: huidige rokers/vapers 16+

Bij de 16-26-jarige rokers en vapers zijn er heel wat jongeren die al stoppogingen achter de rug hebben. Maar zonder of met slechts tijdelijk succes, want ze roken of vaperen vandaag nog steeds/opnieuw. **Eén op de drie rokers of vapers heeft al meermaals geprobeerd te stoppen.**

Stoppogingen

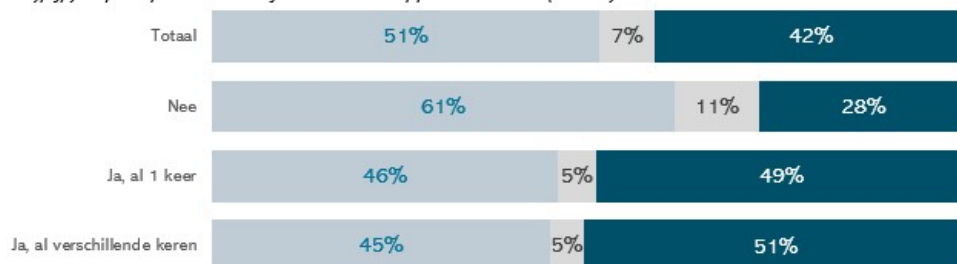

Basis: huidige rokers/vapers 16+

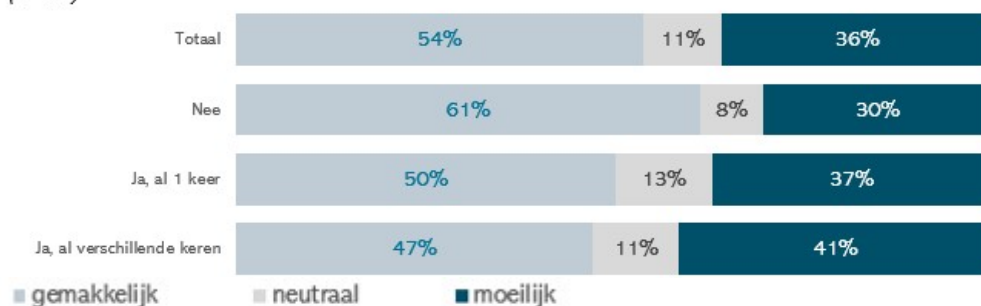
Met het aantal mislukte stoppogingen dat jongeren achter de rug hebben, zien we ook de gepercipieerde moeilijkheidsgraad van stoppen met roken/vapen toenemen. Opvallende rode draad doorheen de cijfers over de perceptie van en ervaring met stoppen met roken en vaperen: de cijfers voor roken en vaperen zijn zeer gelijklopend. Of met andere woorden: **stoppen met vaperen lijkt even moeilijk als stoppen met roken.**

Moeilijkheid om te stoppen: perceptie

*Heb je ooit al geprobeerd om te stoppen met tabak roken (in de vorm van sigaret, roltabak, cigarillo, sigaar, (water)pijp)? * perceptie van moeilijkheid om te stoppen met roken. (n=328)*

*Heb je ooit al geprobeerd om te stoppen met vaperen? * perceptie van moeilijkheid om te stoppen met vaperen. (n=448)*

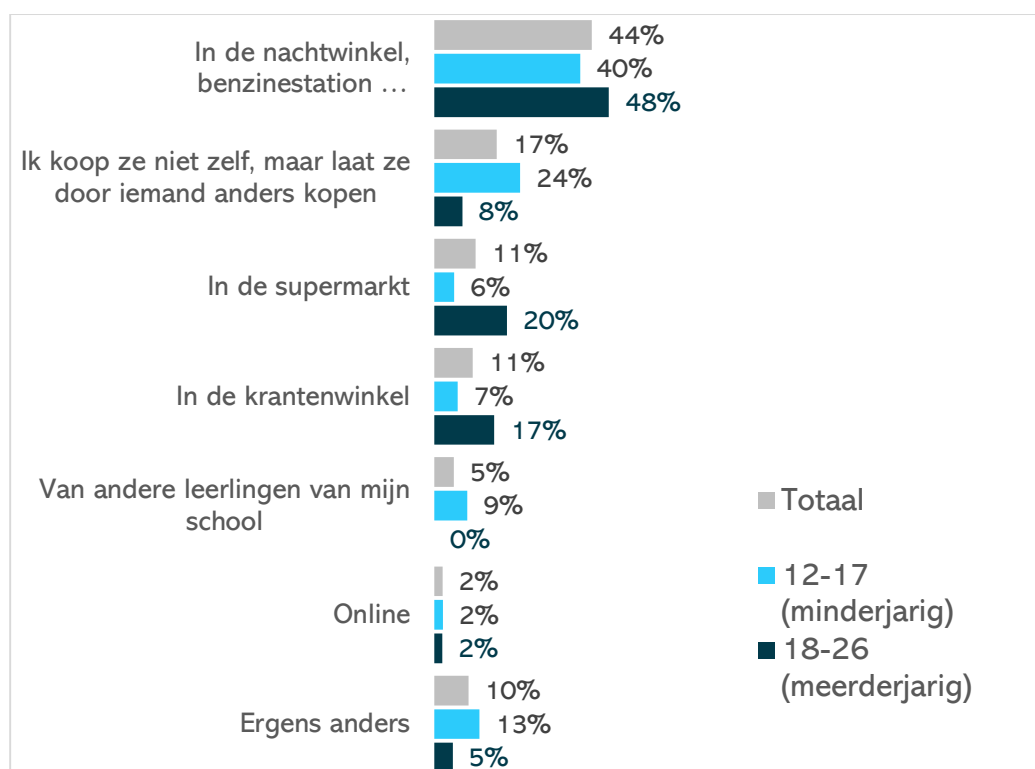
Basis: huidige rokers/vapers 16+

7. Het verbod op de verkoop van klassieke tabaksproducten en vapes aan minderjarigen wordt massaal omzeild

In ons land geldt zowel voor klassieke tabaksproducten als voor e-sigaretten een verbod op verkoop aan minderjarigen. Vorige zomer bleek nog uit een [campagne van de FOD Volksgezondheid met minderjarige mystery shoppers](#) dat dat verbod bijzonder slecht nageleefd wordt. Meer dan 70% van de handelaars bleek bij de verkoop van tabak of e-sigaretten de leeftijdsgrens niet te respecteren.

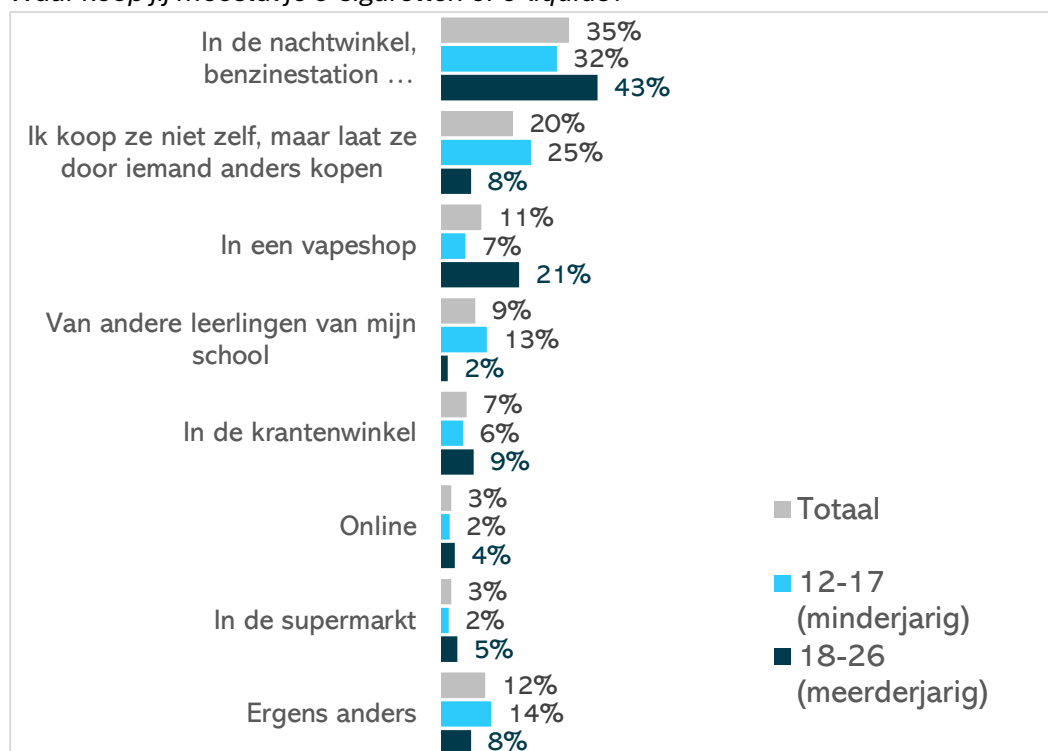
Ook de minderjarige jongeren in onze bevraging blijken het verkoopverbod massaal te omzeilen. Eén op de vier jongeren (24% voor klassieke tabaksproducten, 25% voor e-sigaretten) geeft weliswaar aan zijn/haar rookwaren niet zelf aan te kopen maar er via iemand anders aan te geraken. En ook medeleerlingen op school zijn een populair bevoorradingskanaal (9% voor klassieke tabaksproducten, 13% voor e-sigaretten). Minderjarigen die hun rookwaren wel zelf in de winkel kopen, doen dat vooral in nachtwinkels en benzinestations (40% voor klassieke tabaksproducten, 32% voor e-sigaretten). Online-verkoop (wat in België niet toegelaten is!), blijkt onder jongeren beperkt.

Waar koop jij meestal je tabaksproducten (sigaret, roltabak, cigarillo, sigaar, (water)pijp)?

Basis: huidige rokers - n=435

Waar koop jij meestal je e-sigaretten of e-liquids?

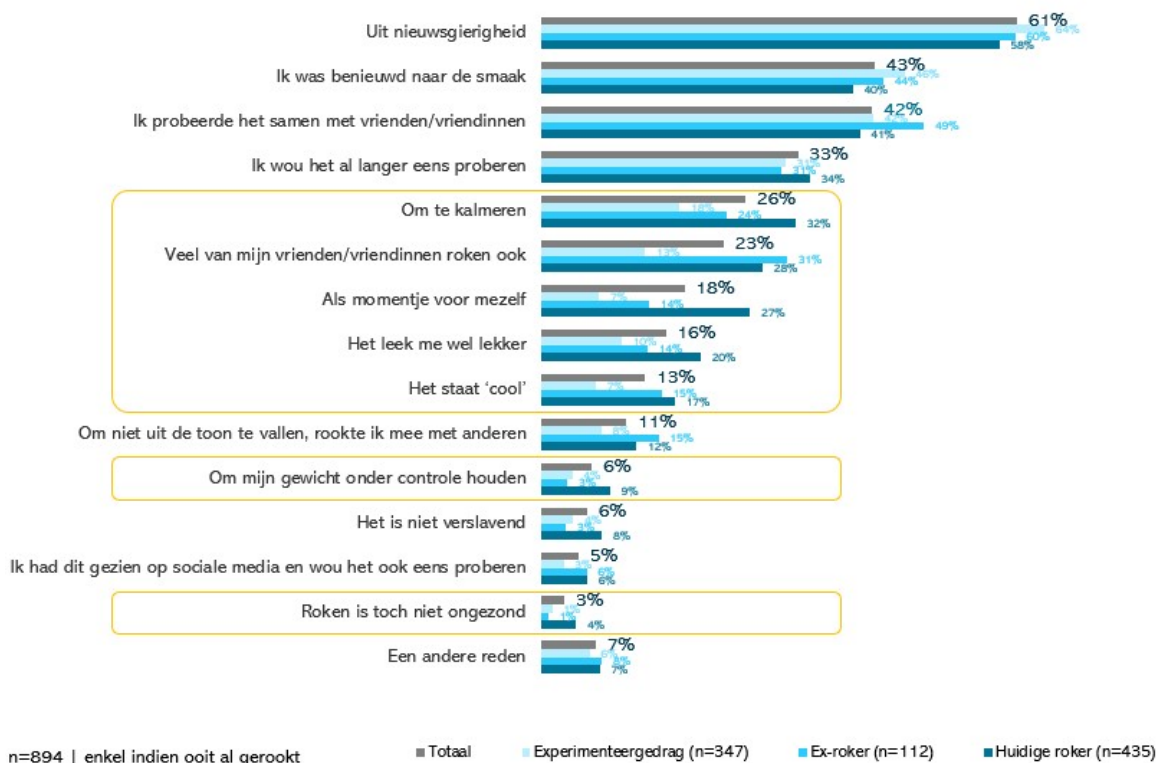
Basis: huidige vapers - n=656

8. De belangrijkste drijfveren om met roken/vapen te beginnen

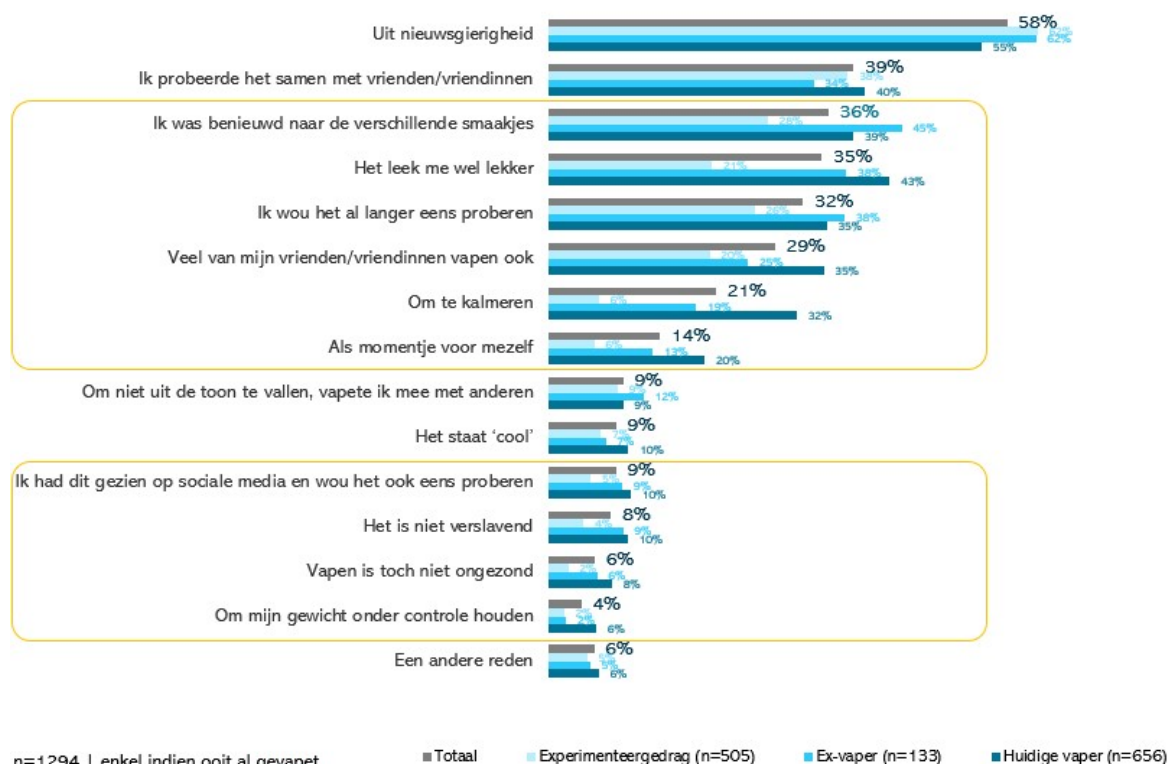
Wie nooit met roken of vaperen begint, hoeft er ook niet mee te stoppen. Inzichten in wat roken/vapen aantrekkelijk maakt voor jongeren zijn met andere woorden bijzonder waardevol.

Nieuwsgierigheid blijkt zowel voor roken als vaperen dé grote drijfveer. Zowat 6 op de 10 jongeren (61% voor roken, 58% voor vaperen) geeft aan bij de eerste keer roken/vapen gedreven te zijn door nieuwsgierigheid. Niet verrassend: ook peers spelen een doorslaggevende rol. Zowel voor roken als voor vaperen geldt dat 39% het voor het eerst uitprobeerde met vrienden/vriendinnen. 'Het leek me wel lekker' scoort opvallend hoger bij de e-sigaret dan bij klassieke tabaksproducten (35 % versus 16%). Niet zo verwonderlijk want waar bij klassieke tabaksproducten enkel de tabakssmaak voorhanden is, heb je voor vapes een haast eindeloos aanbod aan smaakjes. Van fruitsmaken, over popcorn en bubbelgum tot kruidigere smaken. Er is voor elk wat wils.

*Denk eens terug aan de eerste keer dat je **tabak** rookte (een sigaret, roltabak, cigarillo, sigaar, (water)pijp). Wat waren voor jou toen de belangrijkste redenen om tabak roken eens te proberen?*

Denk eens terug aan de eerste keer dat je een **vape** probeerde. Wat waren voor jou toen de belangrijkste redenen om eens een vape te proberen?

9. Drijfveren om door te gaan met roken/vapen

Nieuwsgierigheid mag voor jongeren dan de grote drijfveer zijn om een eerste te keer te roken of te vpen, die nieuwsgierigheid ebt na verloop van tijd natuurlijk weg. Bij sommige jongeren blijft het bij experimenteren met roken en vpen, bij anderen gaat het experimenteergedrag over in meer 'vast' gedrag. Wat zijn voor deze jongeren de belangrijkste drijfveren om telkens opnieuw naar de sigaret/e-sigaret te grijpen? **Bij roken zijn ontstressen en kalmeren dé topredenen die jongeren zelf aangeven.** Op de derde en vierde plaats komen een momentje voor zichzelf en gewoonte. Ongeveer een derde ziet roken als iets dat een band schept met andere rokers.

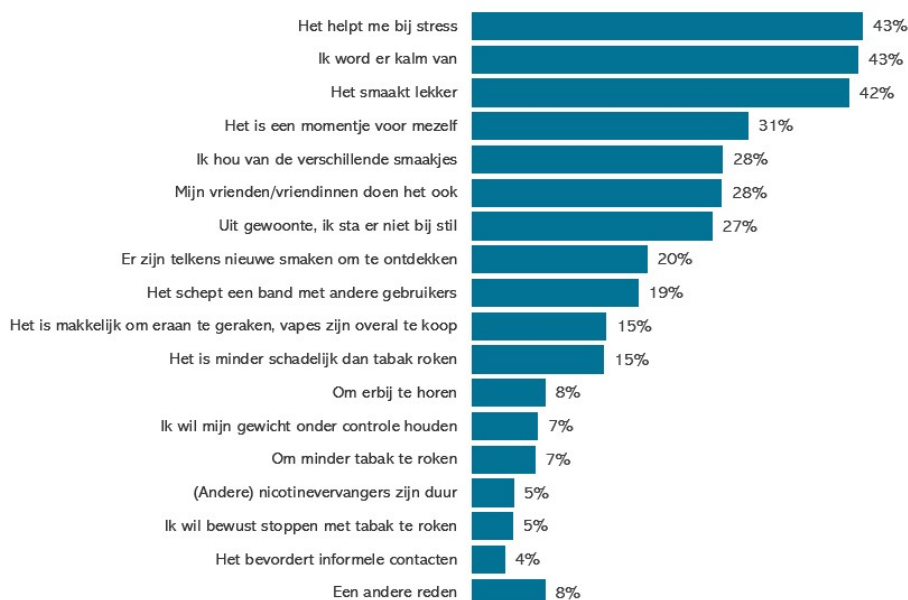
Wat zijn voor jou de belangrijkste redenen om te roken?

Basis: huidige rokers - n=435

Bij e-sigaretgebruik zien we heel gelijkaardige motivaties. **Net zoals bij roken zijn ontstressen en kalmeren de allerbelangrijkste drijfveren om te vaperen. De lekkere smaak/de verschillende smaakjes zijn een bijkomend argument voor jongeren om de e-sigaret te gebruiken.** Eén op drie ziet vaperen ook als een moment voor zichzelf, een gewoonte en iets wat vrienden en vriendinnen ook doen.

Wat zijn voor jou de belangrijkste redenen om te vaperen?

Basis: huidige vapers – n=656

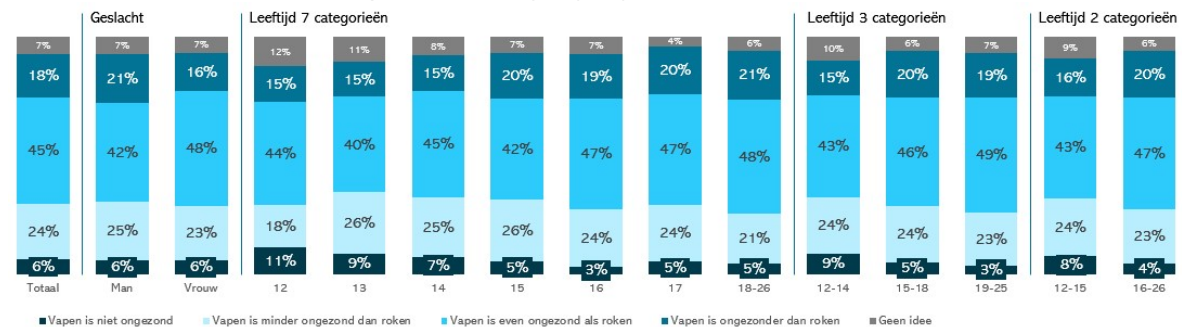
Dat vaperen minder schadelijk is dan roken is voor 15% van de huidige vapers een argument om het te doen. We peilden ook bij de hele steekproef naar hoe gezond of ongezond zij vaperen

perciipiëren ten aanzien van roken door hen de volgende stellingen voor te leggen en te vragen in welke mate ze daarmee akkoord gingen:

- Vapen is niet ongezond
- Vapen is minder ongezond dan roken
- Vapen is even ongezond als roken
- Vapen is ongezonder dan roken
- Geen idee

Dat levert volgend beeld op:

Welke van onderstaande uitspraken is volgen jou juist?

n=6309

Next steps

Dit najaar zullen we de verworven inzichten verder uitdiepen in een volgend, kwalitatief luik van het onderzoek.

Voor Kom op tegen Kanker is het uiteindelijke doel van het onderzoek evidence-based preventiewerk te doen én de beleidsmakers correcte data en bijbehorende beleidsaanbevelingen aan te reiken zodat ze de noodzakelijke maatregelen kunnen nemen om onze jongeren beter te beschermen.

Wenst u op de hoogte gehouden te worden van de verdere resultaten, geef dan een seintje aan veerle.maes@komoptegenkanker.be.